

УДК 343.74

Попович Володимир Михайлович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, головний
науковий співробітник ДНДІ
МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4538-3274

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПОНЯТІЙНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ СТРУКТУРНИХ СКЛАДОВИХ ПРОЦЕСУ ВЧИНЕННЯ РЕЙДЕРСТВА

У статті досліджено види та підвиди правочинів реорганізації, ліквідації відчуження, механізм перетворення легітимних господарських правочинів у псевдолегітимні криміногенні правочини, інші структурні складові процесу вчинення рейдерства. Розроблено поняття “структурні складові рейдерства”, а також комплекс інших понять, що розкривають зміст та ознаки об’єктивно існуючих складових процесу рейдерського поглинання, захоплення і заволодіння суб’єктами господарювання.

Ключові слова: “негласне” та “залежене документування рейдерства”; господарські легітимні правочини; псевдолегітимні криміногенні правочини; механізм перетворення легітимних господарських правочинів у псевдолегітимні криміногенні правочини; засоби вчинення рейдерства.

У четвертому номері журналу “Наука і правоохорона” розпочато публікацію результатів НДР за 2021р. за плановою темою досліджень “Виявлення та попередження кримінальних та інших правопорушень, пов’язаних з протиправним захопленням та поглинанням підприємств (рейдерством)”. У першу публікацію [1] включено результати дослідження щодо: 1) етимології, праксеології та методології формування термінів і понять – неологізмів як засобу віддзеркалення і мовної фіксації процесів розвитку або деградації явищ об’єктивно існуючої дійсності взагалі та засобу адекватного віддзеркалення рейдерства зокрема; 2) невідповідності понять *рейдерство*, розроблене у наявних наукових дослідженнях, ознакам об’єктивно існуючого явища рейдерства; 3) поняття “*рейдерство*”, яке віддзеркалює: типовий професійно-рольовий склад організованих рейдерських угруповань (далі – ОЗГ); юридично та технологічно значимі ознаки рейдерського поглинання та захоплення, суб’єктів господарювання (далі СГ) та заволодіння ними; 4) класифікації основних, допоміжних та супутніх кримінальних правопорушень, що супроводжують процес учинення рейдерства, як універсальної інформаційної основи для висунення версій, виявлення, документування, розслідування, запобігання і протидії злочинам взагалі та рейдерству зокрема.

І. Порівнюючи запропоноване поняття “*рейдерство*”, яке адекватно віддзеркалює об’єктивно існуючі технологічно і юридично значимі ознаки процесу вчинен-

ня рейдерства, з визначеннями поняття “рейдерство”, запропонованими в попередніх дослідженнях, встановлено, що ці поняття не лише не відображають об’єктивно існуючі юридично і технологічно значимі ознаки, *що утворюють структурні складові процесу вчинення рейдерства, а й сформульовані на суперечливих, інколи взагалі на еклектичних взаємовиключних засадах*. Практично всі дослідники правочинів, під виглядом яких вчиняється рейдерство, сприймають їх як “...напів-законною, – чи навіть, – законною діяльністю...” [5–7] і не мають уявлення, що використання цих правочинів для вчинення рейдерства їх перетворило у проти-законні псевдолегітимні правочини злочинного відчуження чужих СГ. Далі, *рейдерське поглинання суб’єктів господарювання* вважають “...засобом встановлення контролю над бізнесом, яке відбувається *виключно в рамках закону*” [5]. Інші українські дослідники вважають рейдерство “...сукупністю різних *правових(?) заходів, учинених у правовому полі (?)*, спрямованих на захоплення об’єкта власності...” [6–11]. Наведені визначення рейдерства підтверджують нашу гіпотезу, що їх розробники правочини *реорганізації, ліквідації, відчуження СГ та інші системно не досліджували*, а відповідно, не могли зрозуміти, що рейдери лише створюють видимість “законної” діяльності, перетворивши їх у *протиправні засоби* процесу вчинення рейдерства. Ці дослідники не ставили собі питання, що таке рейдерське поглинання СГ? Як поняття “поглинання” співвідноситься з поняттями “захоплення” і “заволодіння” СГ? Поглинання, це злочинне відчуження СГ або, як відзначає Макарова О.А., “...поглинання це засіб встановлення контролю над бізнесом, яке відбувається *виключно в рамках закону*” [5]? Такі висновки не дають можливості зрозуміти, що таке рейдерське поглинання СГ? Це діяльність *в рамках закону* чи процес вчинення злочину? Це “безневинний” контроль над бізнесом чи злочинне відчуження СГ?

Відзначена проблемна ситуація свідчить, що *метою цього дослідження має стати етимологічно і методологічно зважене, праксеологічно вивірене формування термінологічно-понятійного апарату, який би повно і об’єктивно віддзеркалював технологічні особливості правочинів, що утворюють структурні складові рейдерства*.

Для досягнення *мети дослідження*, розкриття і розв’язання проблемної ситуації, необхідно виконати *такі завдання*:

1) визначити та розкрити юридично значущий зміст й причини суперечностей у поняттях рейдерства, визначених попередніми дослідниками. Окреслити негативні наслідки цих суперечностей для виявлення, кваліфікації, документування та розслідування рейдерства. Сформулювати *поняття “скритне” та “залегендоване” документування факту вчинення злочину*, взагалі та *документування* рейдерства, зокрема;

2) сформувати загальний перелік потенційних правочинів, під виглядом яких відбувається процес учинення рейдерства; класифікувати їх за функціонально-рольовими ознаками на *легітимні і псевдолегітимні криміногенні правочини*, їх види (*реорганізація, ліквідація, та відчуження СГ*) та підвиди правочинів, *безпосередні (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення, ліквідація, купівля-продаж, бартер тощо), допоміжні правочини (силовий тиск на власника СГ, маніпуляції з акціями, підробка та підроблення установчих та інших документів)*.

3) визначити поняття *механізм перетворення легітимних господарських правочинів у псевдолегітимні криміногенні правочини; встановити співвідношення предмета вивчення господарського права з предметом вивчення кримінології у зв'язку з перетворенням легітимних господарських правочинів у псевдолегітимні криміногенні правочини;*

4) розробити поняття: *процесу вчинення рейдерства; основні етапи процесу вчинення рейдерства (рейдерське поглинання, захоплення, заволодіння та дроблення СГ); основні групи протиправних дій рейдерів у процесі вчинення рейдерства; основні структурні складові процесу вчинення рейдерства;*

5) відзначити *похідний характер псевдолегітимних правочинів від легітимних правочинів; визначити спільні та відмінні технологічно та юридично значимі ознаки легітимних і псевдолегітимних правочинів; визначити поняття оперативно-контрольований та неконтрольований процес учинення рейдерства; відзначити негативні наслідки неконтрольованого процесу вчинення рейдерства.*

II. Перед виконанням наведених вище завдань дослідження слід відзначити, що визначене у попередній публікації [1] поняття “рейдерство”: повно і адекватно відзначає технологічні та юридично значимі ознаки і особливості явища, названого “рейдерством”; *вказує на правочини-засоби, суб'єктів учинення рейдерства; свідчить про суперечності й неповноту відображення ознак в поняттях “рейдерство”, визначених попередніми дослідниками; вказує на методологію (методи, методики та засоби) виявлення, запобігання, скритого (негласного) чи залегенованого документування протиправних дій рейдерів, які можливо (і необхідно) негласно фіксувати безпосередньо під час учинення рейдерства. Проте поняття виявлення, та запобігання вчиненню злочинів у кримінологічній науці загальновідомі, тоді як поняття “приховане чи залегеноване документування” факту вчинення злочину відоме переважно практичним співробітникам ліквідованих служб боротьби з економічною злочинністю (ДСБЕЗ) та їх попередникам. Однак, методики документування рейдерства в процесі його вчинення є актуальним і зараз, тому його доцільно визначити.*

Під поняттям “негласне документування злочинів” розуміють *приховане негласне спостереження, фотографування, відеозйомку, проникнення в приміщення, інші місця, де є документи або відбувається тиск на власників СГ, щоб підписати документи про злиття, приєднання, виділення, поділ підприємства на користь рейдерів, інші докази, які можна приховано процесуально задокументувати за допомогою фото-, відеофіксації з негласним складанням акту за участю понятих чи в інший спосіб, дозволений законом.*

Під поняттям “залегеноване документування злочинів” розуміють *негласні оперативно-технічні заходи (покликані відволікти фігурантів оперативної розробки від істинної мети попередньої перевірки чи вилучення документів, використаних ними як засіб учинення і вуалювання злочину), спрямовані на: зашифровану оперативно-процесуальну фіксацію чи інший спосіб збереження документів, залегенованих свідчень тощо, які можуть бути доказом про факт, місце, час, засоби, види, способи, суб'єктів учинення злочину взагалі та рейдерства зокрема.*

Разом із цим, вибір методів, методик, технічних і процесуальних засобів, як і розробка заходів документування процесу вчинення рейдерства, його виявлення,

кваліфікація, системна організація *ранньої профілактики, запобігання, і протидія* рейдерству, вимагає повно і об'єктивно *визначити* технологічно- і юридично-значимі ознаки та *поняття*, що відображають *структурні складові процесу вчинення рейдерства*. Йдеться про певні *види і підвиди правочинів, під виглядом яких* вчиняється рейдерство, а відповідно, які перетворюються у *структурні складові – засоби вчинення рейдерства*. Утім з приводу формування термінів і понять, що відображають *види і підвиди* господарських правочинів, які перетворюються у засоби та структурні складові рейдерства, слід зауважити, що деякі *новоутворені терміни і поняття-неологізми* віддзеркалюють *раніше не відомі – новоутворені* явища. В інших випадках новоутворені поняття є новими не для всіх наук. Наприклад, передбачені статтею 59 ГК такі *види* господарських правочинів, як: *реорганізація – їх підвиди: злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення; ліквідація – їх підвиди: банкрутство чи скасування державної реєстрації СГ; відчуження СГ – їх підвиди: купівля-продаж, бартер, дарування, наслідування тощо*, до моменту використання цих правочинів як засобів учинення рейдерства, *були відомі лише для цивільного та господарського права*.

Коли, *під виглядом* відзначених *видів і підвидів* правочинів, рейдери стали *робити імітацію* складання угод *реорганізації, ліквідації чи відчуження СГ* з метою маскування факту вчинення рейдерства, то у цих правочинів *виникла нова, раніше невідома протиправна* функція, вони перетворились на *псевдолегітимні правочини – засоби* вчинення рейдерства. Тобто, разом із господарськими ознаками у псевдолегітимних правочинів з'явилися криміногенні ознаки, які вийшли за межі предмета господарського права і стали *предметом вивчення кримінологічного блоку наук*.

Відповідно, при визначенні понять, що утворюють структурні складові процесу вчинення рейдерства, разом із господарськими ознаками, що відображають технологічні особливості *легітимних правочинів*, необхідно також визначати *криміногенні ознаки псевдолегітимних правочинів*. Таким чином, ми підійшли до визначення *понять: механізм перетворення легітимних правочинів у псевдолегітимні правочини; види, легітимні та псевдолегітимні підвиди (форми) здійснення правочинів; засоби вчинення рейдерства; “структурні складові” процесу вчинення рейдерства та ін. поняття*

Механізм перетворення легітимних правочинів у псевдолегітимні правочини – це використання рейдерами легітимних правочинів як засобів учинення рейдерства: 1) під виглядом імітації можливих підвидів реорганізації СГ – у формах псевдозлиття, псевдоприєднання, псевдовиділення, псевдоподілу, псевдоперетворення; 2) під виглядом ліквідації СГ – у формах банкрутства, псевдобанкрутства та скасування реєстрації; 3) під виглядом відчуження СГ – у формах псевдокупівлі, псевдопродажу, псевдобарту, псевдодарування, псевдонаслідування; з метою рейдерського поглинання СГ.

Види правочинів – це передбачені ст. 59 ГК легітимні правочини реорганізації та ліквідації СГ [12], а також різні цивільно-правові підвиди (форми) *відчуження СГ, відображені в інститутах цивільного права* [13], перетворені рейдерами у псевдолегітимні правочини – засоби вчинення рейдерства.

Правочини реорганізації СГ рейдери перетворюють у такі *підвиди (форми) псевдореорганізації, як; псевдозлиття, псевдоприєднання, псевдоподіл, псевдовиділення, псевдоперетворення* суб'єктів господарювання, вчинені під психологічним чи фізичним тиском рейдерів *на власників атакованих СГ*, з вимогою визнати дійсними і підписати підроблені документи та відмовитись від права власності на користь рейдерів.

Правочини ліквідації СГ рейдери перетворюють у такі *підвиди (форми) підвиди псевдоліквідації, як псевдобанкрутство, доведення до банкрутства, скасування держреєстрації* суб'єктів господарювання, вчинені під психологічним, фізичним, адміністративним або неправомірним судовим тиском рейдерів *на власників атакованих СГ*, з вимогою відмовитись від права власності на користь рейдерів.

Правочини відчуження СГ рейдери перетворюють у такі *підвиди (форми) псевдовідчуження СГ, як рейдерське поглинання під виглядом псевдокупівлі, псевдопродажу, нерівноцінного бартеру (обміну), псевдодарування, псевдонаслідування*, вчинені під психологічним чи фізичним тиском рейдерів *на власників атакованих СГ*, з вимогою відмовитись від права власності на користь рейдерів.

Поняття “структурні складові процесу вчинення рейдерства” – це передбачені ст. 59 ГК легітимні *правочини реорганізації, ліквідації та відчуження, перетворені в псевдолегітимні правочини: реорганізації у формах псевдозлиття, псевдоприєднання, псевдоподілу, псевдовиділення, псевдоперетворення; псевдоліквідації, у формі банкрутства, псевдобанкрутства; псевдовідчуження, у формі псевдокупівлі, псевдобартеру та ін., використані рейдерами як засоби рейдерського поглинання під психологічним та фізичним тиском на власників СГ, за допомогою маніпуляції з акціями, підробкою, викраденням та використанням печаток, штампів, бланків, установчих та інших документів, спрямованих на поглинання, захоплення СГ та заволодіння СГ.*

III. Відзначені вище псевдолегітимні правочини, як елементи поняття “структурні складові рейдерства”, за функціональною ознакою можна умовно розділити на: *безпосередні та допоміжні правочини – засоби вчинення та засоби укриття рейдерства. Безпосередні засоби вчинення рейдерства – це правочини у формі реорганізації, ліквідації та відчуження СГ, під виглядом яких відбувається рейдерське поглинання, захоплення і заволодіння СГ. Допоміжні засоби вчинення рейдерства – це: підробка чи службове підроблення псевдоугод, установчих та всіх інших документів; маніпуляції з акціями; скритий психологічний та фізичний тиск рейдерів на власників СГ, спрямовані на вуалювання процесу вчинення рейдерства.*

Засоби вчинення рейдерства – це: безпосередні підвиди (форми) правочинів реорганізації, ліквідації СГ, передбачені ст. 59 ГК, підвиди цивільно-правових правочинів у формах відчуження СГ, а також допоміжні правочини, покликані приховати маніпуляції з акціями, підробку викрадення печаток, штампів, бланків, службове підроблення документів, силовий тиск на власників підприємств, використані для здійснення рейдерського поглинання, захоплення, заволодіння та дроблення СГ.

Рейдерське поглинання, фізичне захоплення, заволодіння та дроблення СГ, співвідносяться між собою як різні, базові структурні складові процесу вчинення рейдерства, які містять шість груп поетапних дій рейдерів:

1-й етап дій: документальна підготовка до вчинення рейдерства відбувається шляхом: прихованої скупки акцій, незаконної емісії та інших маніпуляцій з акціями; підробка або викрадення і використання підроблених печаток, штампів, бланків, установчих та інших документів; службового підроблення та державної реєстрації документів підкупленими службовцями СГ, службовцями реєстраційно-посвідчувальних, реєстраційно-дозвільних органів; неправосудні ухвали суду на користь рейдерів.

2-й етап дій: психологічний чи фізичний силовий тиск на власника СГ чи його родичів із вимаганням визнати підроблені документи дійсними, який супроводжує: імітацію реорганізації, ліквідації та відчуження СГ; протиправні маніпуляції з акціями, підробку або службове підроблення установчих та інших документів; вимагання у власника відмовитись від права власності на СГ в інтересах рейдерів.

3-й етап дій: рейдерське поглинання СГ, починається з факту визнання підроблених документів і підписання псевдоугоди з власником СГ про передачу рейдерам права власності на СГ чи його привабливі активи під виглядом: псевдореорганізації (у формах псевдозлиття, псевдоприєднання, псевдоподілу, псевдовиділення, псевдоперетворення); псевдоліквідації (у формах банкрутства, навмисного доведення до банкрутства, скасування державної реєстрації СГ); відчуження СГ (у формах складання угод: нерівноцінної купівлі-продажу СГ або псевдокупівлі-продажу СГ, псевдобартери (обміну) під приводом передачі СГ рейдерам за уявний борг, псевдодарування, псевдонаслідування тощо)

4-й етап дій: фізичне захоплення СГ відбувається силовим штурмом або підкупом охорони, найманих службовців та керівників суб'єкта господарювання з метою закріпити факт документального поглинання СГ і повного заволодіння його майном.

5-й етап дій: рейдерське заволодіння суб'єктом господарювання є прикінцевим етапом рейдерства, спрямованим на повне заволодіння майном і активами СГ шляхом: проведення зборів акціонерів; перереєстрації СГ на співучасників рейдерства; формування лояльного рейдерам середнього управлінського персоналу та створення відповідної інфраструктури, придатної до управління та розпорядження нерухомістю, активами іншим майном СГ, розвитку СГ або його дроблення і розпродажу у розрізі окремих будівель, вільних ділянок землі на території СГ, обладнання, сировини, комплектуючих, залишків продукції, тощо.

6-й етап дій: дроблення і розпродаж вилученого рейдерами суб'єкта господарювання відбувається з різних мотивів: 1) небажання рейдерів відволікатись на розвиток захопленого СГ, оскільки вигідніше займатись новими актами рейдерства; бажання приховати акт рейдерства під каскадом дроблення і перепродажу з метою розширення кількості відповідачів і ускладнення судового повернення незаконно привласненого СГ.

IV. Визначивши види, способи і етапи протиправних дій рейдерів, під виглядом безпосередніх та допоміжних правочинів, було встановлено, що передбачені Господарським та Цивільним кодексами України *легітимні правочини реорганізації, ліквідації та відчуження*, перетворені рейдерами у *псевдолегітимні правочини* – безпосередні засоби вчинення рейдерства та допоміжні засоби укріплення (маскування) факту вчинення рейдерства, необхідно визначити *поняття легітимних і*

похідних від них псевдолегітимних правочинів, які б повно і адекватно відображали їх технологічно та юридично значущі ознаки.

1. Поняття “легітимне злиття СГ” у контексті змісту ст. 59 ГК України можна визначити як об’єднання двох або більше СГ з ініціативи та добровільної волі їх власників з метою покращити конкурентоспроможність, умови розвитку шляхом об’єднання обов’язків, майнових прав та інших активів об’єднаних СГ.

1.1. Поняття псевдолегітимне злиття СГ як форма псевдолегітимної реорганізації з метою його рейдерського поглинання – це об’єднання двох або більше СГ проти волі їх власників, під виглядом добровільного злиття, за допомогою протиправних маніпуляцій з їх установчими документами, акціями та прихованим силовим тиском рейдерів на власників атакованого СГ з метою заволодіння і переходу їх майнових прав до нового СГ, утвореного рейдерським угрупованням.

2. Поняття “легітимне приєднання” одного або кількох підприємств до іншого СГ, у контексті змісту ст. 59 ГК України, вчиняється з ініціативи і добровільної згоди сторін, є законною підставою для переходу всіх майнових прав, інших активів та обов’язків приєднаних СГ до новоутвореного (об’єданого) сторонами суб’єкта господарювання.

2.1. Поняття “псевдолегітимне приєднання” СГ як форма рейдерського поглинання – це приєднання майна та інших активів одного або кількох СГ проти волі їх власників до суб’єкта господарювання, створеного рейдерським угрупованням, шляхом прихованих маніпуляцій з акціями, псевдолегітимними угодами купівлі-продажу, підробленими установчими та іншими документами, психологічним чи (та) фізичним тиском рейдерів на власників атакованих СГ.

3. Поняття “легітимний поділ” суб’єкта господарювання, у контексті змісту ст. 59 ГК України, є поділом СГ з добровільної згоди законних власників (ознаку “добровільна згода власників” доцільно внести у ст. 59 ГК) на два або більше підприємств, майнові права і обов’язки поділеного СГ, переходять за роздільним актом (балансом) до кожного з новоутворених сторонами суб’єктів господарювання в узгоджених частках, установлених власниками поділеного СГ.

3.1. Поняття псевдолегітимний поділ суб’єкта господарювання як форма рейдерського поглинання – це поділ СГ проти волі його власника(ків) на два або більше підприємств під виглядом псевдоподілу – прихованих маніпуляцій з установчими документами та силовим тиском на власника поділеного СГ, з вимаганням передати права власності за роздільним актом (балансом) між суб’єктами господарювання, утвореними рейдерами.

4. Поняття “легітимне виділення” із СГ одного або кількох нових суб’єктів господарювання, у контексті змісту ст. 59 ГК України – це виділення за добровільним рішенням власника кожному новоутвореному СГ відповідних часток майна, всіх інших активів, прав і обов’язків за роздільним актом (балансом) між новоутвореними (виділеними) суб’єктами господарювання.

4.1. Поняття “псевдолегітимне виділення” із СГ нових суб’єктів господарювання як форма рейдерського поглинання – це приховані маніпуляції рейдерів з акціями, установчими документами під силовим тиском, проти волі власника СГ з метою передачі його майна та інших активів під виглядом виділення із СГ одного або кількох створених рейдерами суб’єктів господарювання, яким це майно та інші

активи переходять за роздільним актом (балансом) у розмірі часток, встановлених рейдерами.

5. Поняття “*легітимне перетворення*” одного СГ в інший, у контексті змісту ст. 59 ГК України, відбувається по ініціативному рішенням *його власників*, з *добровільної згоди яких до новоутвореного СГ* переходять усі майнові права, активи і обов’язки попереднього суб’єкта господарювання.

5.1. Поняття “*псевдолегітимне перетворення*” одного СГ в інший як *форма рейдерського поглинання* – це маніпуляції з установчими документами СГ та силовим тиском на його власника з вимаганням передати майнові права до *новоутвореного рейдерами* суб’єкта господарювання *під виглядом перетворення* одного СГ в інший.

6. Поняття “*легітимна ліквідація*” СГ, у контексті змісту ст. 59 ГК України, відбувається *за рішенням* власників, уповноважених ними осіб; засновників, їх правонаступників, *за правосудним рішенням суду у зв’язку із закінченням строку*, на який СГ створювався; *досягненням мети* створення СГ; визнанням СГ *банкрутом*; *скасуванням державної реєстрації СГ* або у зв’язку зі здійсненням інших правочинів, що можуть бути підставою для ліквідації СГ.

6.1. Поняття “*псевдолегітимна ліквідація*” СГ як *форма рейдерського поглинання* – це приховані дії (*бездіяльність*) проти волі власника, *маніпуляції рейдерів з акціями, установчими та іншими документами*, силовим тиском на власників, засновників СГ або їх правонаступників, тиск на інших уповноважених власниками осіб з вимаганням підписати *підроблені документи, ліквідаційний акт* про скасування державної реєстрації СГ *під приводом псевдокупівлі, псевдопродажу, псевдобартери, псевдобанкрутства*, інших псевдоправочинів з метою заволодіння майном ліквідованого СГ.

Таким чином, науковці у своїх працях не досліджували правочини як можливі засоби вчинення рейдерства, відповідно, уявлення про наявність легітимних і псевдолегітимних правочинів та різницю між ними, не сформували. Звідси і сприймали псевдолегітимні правочини як: “сукупність *правових заходів, вчинених у правовому полі*” [4]; “*поглинання підприємств – це засіб встановлення контролю над бізнесом, яке відбувається виключно у рамках закону*” [5]; “*рейдерство – це правомірний процес ринкових відносин*” [6]; “*рейдерство – це незаконна діяльність організованих злочинних груп...*, – й одночасно, – *законна чи навіть законна діяльність підприємців*” [7, 9–11]. Автори взаємовиключних тверджень не усвідомлюють того, що рейдерство виглядає як правомірний процес ринкових відносин, бо його вчиняють *під виглядом псевдолегітимних правочинів псевдозлиття, псевдоприєднання, псевдовиділення та інших підвидів (форм) правочинів реорганізації, ліквідації та відчуження*, які стали засобом рейдерського поглинання та захоплення СГ і заволодіння ним. Злочинний характер псевдолегітимних правочинів відображають відмінні від легітимних правочинів такі технологічні та юридично значущі ознаки:

1. *Легітимні правочини у формах реорганізації, ліквідації та відчуження СГ є добровільною взаємовигідною волею власників СГ*; 1.2. *Псевдолегітимні форми правочинів (псевдозлиття, псевдоподіл, псевдобанкрутство, псевдокупівля тощо) є похідними від легітимних правочинів, але вчиняються проти волі власників СГ*;

2. *Легітимні правочини (угоди злиття, поділу, виділення, приєднання, ліквідації, купівлі-продажу тощо)* власники СГ вчиняють та підписують за власною ініціативою; 2.1. Псевдолегітимні правочини виникають з *ініціативного тиску* рейдерів під виглядом угод *псевдозлиття, псевдоподілу, псевдоприєднання, псевдокупівлі, псевдопродажу* тощо, які власники СГ *підписують проти своєї волі під силовим тиском рейдерів*;

3. *Легітимні правочини – це об'єктивно існуючі законні й реальні події – реальна реорганізація у формі злиття, реальний поділ, реальне перетворення СГ*;

3.1. Похідні від легітимних, *псевдолегітимні правочини*, – це не реальні події, це *імітація правочинів реорганізації (псевдозлиття...), ліквідації (псевдобанкрутство...), відчуження (псевдокупівля, псевдобартер..)* шляхом *підробки документів, службових підроблень, силового тиску, є кримінально караним поглинанням СГ*;

4. *Легітимні правочини* віддзеркалюють реальні мотиви і форми реорганізації СГ з метою *підвищення конкурентоздатності та розвитку* новоутвореного СГ;

4.1. *Правочини псевдозлиття, псевдоподілу, псевдобанкрутства, псевдокупівлі чи інші форми відчуження СГ, є засобами вилучення СГ, укриття факту і способів рейдерського поглинання, захоплення і привласнення чужого підприємства*;

Розроблені вище поняття *структурні складові рейдерства, легітимні, псевдолегітимні правочини та цілий комплекс інших понять*, знімає ореол “науковості” з запропонованих попередниками висновків-алогізмів і розкриває істинний, об'єктивно існуючий *технологічно і юридично значущий зміст* різних видів, підвидів, форм, способів та етапів процесу вчинення рейдерства. Без запропонованого комплексу понять ефективно виявлення, кваліфікація, документування, запобігання і протидія рейдерству не є можливими, оскільки не можна сформулювати уявлення про псевдогосподарські поетапні дії рейдерів, які слід і можливо *негласно чи залегеновано* задокументувати *лише паралельно під час контрольованого* процесу їх учинення (*наприклад, неможливо вилучити із сміттевої корзини документи, викинуті фігурантами після збуту неврахованої продукції підприємства*).

Неконтрольоване закінчення рейдерства унеможливує задокументувати та *довести протиправні дії рейдерів*, оскільки підробка документів або службові підроблення, угоди реорганізації, ліквідації чи відчуження СГ його власником *були підписані, тобто визнані дійсними без їх оперативно-процесуальної фіксації*.

Незадокументоване, *голослівне твердження потерпілих, що факт підписання правочинів відбувся під силовим тиском* рейдерів, буде спростоване твердженням правопорушників, що *силового тиску не було*. Це підтверджує нотаріус та інші учасники підпису документів *про псевдоугоди злиття, приєднання, виділення, купівлю-продаж, бартер* тощо, підписані колишніми і новими власниками СГ, завірені нотаріально, зареєстровані у державних реєстрах. Тому без превентивного документування рейдерства *під час його вчинення* спростувати всі ці аргументи рейдерів практично неможливо, у т. ч. і в суді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Попович В.* Терміни і поняття – неологізми, як засіб віддзеркалення процесу рейдерського поглинання підприємств. Наука і правоохорона. К.: ДНДІ МВС України, 2021. № 4.

© Popovych Volodymyr, 2022

2. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. 5-е изд., доп. и перераб. М.: Институт новой экономики, 2002. 1280 с.
3. *Валласк Е.* Субъект преступления, характеризуемого как “корпоративный захват”. Законность. 2006. № 8. С. 48–50.
4. Пропозиції Генеральної прокуратури України щодо організаційно-практичних заходів протидії “рейдерству”: лист Генеральної прокуратури України від 06.10.2006 № 12/1/1-109вих-06.
5. *Макарова О.А.* Порядок приобретения контроля в акционерных обществах: некоторые проблемы. Законность. 2007. № 3. С. 170–177.
6. *Фомічов К.С.* Актуальні проблеми боротьби з рейдерством в Україні. Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ.
7. *Камлик М.І.* Рейдерство в Україні: сутність та засоби протидії. Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.pdf. (дата звернення: 07.04.2022).
8. *Ущановський В.Ф., Сахарова О.Б., Лопатін С.І.* та ін. Корпоративні конфлікти: кримінальні способи та методи встановлення контролю над підприємством: метод. рекомендації. К.: ДНДІ МВС України, 2007. 63 с.
9. *Таращанська О.Б.* Державна протидія рейдерству в корпоративному секторі економіки України. URL: www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10tobseu.pdf. (дата звернення: 07.04.2022).
10. *Задіхайло Д., Кібенко О., Назарова Г.* Корпоративне управління: навч. посіб. Х.: Фоліо, 2003. 687 с.
11. Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів і виконавців: аналітична довідка. Матеріали комітетських слухань Верховної Ради України. К.: Міжвідом. наук.-дослід. центр з пробл. боротьби з організованою злочинністю при РНБО, 2008. 127 с.
12. Господарський Кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 18. Ст. 144.
13. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 40. Ст. 356.

REFERENCES

1. Popovych V. Terminy i poniattia – neolohizmy, yak zasib viddzerkalennia protsesu reiderskoho pohlynannia pidpriemstv. “Terms and concepts are neologisms as a means of reflecting the process of raider takeover of enterprises”. Nauka i pravoookhorona. K.: State Research Institute MIA Ukraine, 2021. No. 4 [in Ukrainian].
2. Bolshoi ekonomicheskii slovar. “Big economic dictionary” / Ed. A.N. Azriliiana. 5th ed., add. and processing M.: Institute of New Economy, 2002. 1280 p. [in Russian].
3. *Vallask E.* (2006). Subiekt priestuplieniia, kharakterizuiemogo kak “korporatyvnyi zakhvat”. “The subject of the crime characterized as “corporate capture”. Legality. No. 8. P. 48–50 [in Russian].
4. Propozytsii Heneralnoi prokuratury Ukrainy shchodo orhanizatsiino-praktychnykh zakhodiv protydii “reiderstvu”. “Proposals of the General Prosecutor’s Office of Ukraine regarding organizational and practical measures to combat “raiding”: letter of the General Prosecutor’s Office of Ukraine dated October 6, 2006 No. 12/1/1-109vyh-06 [in Ukrainian].
5. *Makarova O.A.* (2007). Poriadok priobreteniia kontroliia v aktsyoniernykh obshchestvakh: nekotoryie problemi. “The procedure for acquiring control in joint-stock companies: some problems”. Legality. No. 3. P. 170–177 [in Russian].
6. *Fomichov K.S.* Aktualni problemy borotby z reiderstvom v Ukraini. “Actual problems of combating raiding in Ukraine”. Scientific Bulletin of Dniprop. State Internal University Affairs [in Ukrainian].
7. *Kamlyk M.I.* Reiderstvo v Ukraini: sutnist ta zasoby protydii. “Raiding in Ukraine: essence and countermeasures”. Scientific Bulletin of Dniprop. state internal university affairs URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.pdf. (Date of Application: 07.04.2022) [in Ukrainian].
8. *Ushchapovskiy V.F., Sakharova O.B., Lopatin S.I. ta in.* (2007). Korporatyvni konflikty: kryminalni sposoby ta metody vstanovlennia kontroliu nad pidpriemstvom. “Corporate conflicts: criminal methods and methods of establishing control over the enterprise: method. Recommendations”. K.: State Research Institute MIA Ukraine. 63 p. [in Ukrainian].

9. *Tarashchanska O.B.* Derzhavna protydiia reyderstvu v korporatyvnomu sektori ekonomiky Ukrainy. “State opposition to raiding in the corporate sector of Ukraine’s economy”. URL: www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10tobseu.pdf. (Date of Application: 07.04.2022) [in Ukrainian].

10. *Zadykhaylo D., Kibenko O., Nazarova H.* (2003). Korporatyvne upravlinnia. “Corporate management: education. manual Kh.: Folio. 687 p. [in Ukrainian].

11. Shliakhy podolannia reiderstva: udoskonalennia zakonodavstva ta posylennia reahuvannia pravookhoronnykh orhaniv na protypravni dii yoho orhanizatoriv i vykonavtsiv. “Ways to overcome raiding: improving legislation and strengthening the response of law enforcement agencies to illegal actions of its organizers and executors: analytical reference”. Materials of committee hearings of the Verkhovna Rada of Ukraine. K.: Interdepartmental. scientific research center with problems of fighting organized crime under the NSDC, 2008. 127 p. [in Ukrainian].

12. Hospodarskyi Kodeks Ukrainy. “Economic Code of Ukraine dated January 16, 2003. No. 436-IV”. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2003. No. 18. Art. 144 [in Ukrainian].

13. Tsyvilnyi Kodeks Ukrainy. “Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003. No. 435-IV”. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2003. No. 40. Art. 356 [in Ukrainian].

UDC 343.74

Popovych Volodymyr,

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Honored Lawyer of Ukraine, Chief Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-4538-3274

CLASSIFICATION AND CONCEPTUAL REFLECTION OF THE STRUCTURAL COMPONENTS FOR COMMITTING RAIDING PROCESS

In the course of the study, it was found that previous researchers did not consider transactions as potential means of the raiding process. As a result, it was not formed a systematic view of the structural components of raiding. Accordingly, the concepts proposed by the researchers are not able to fully and adequately reflect the objectively existing phenomenon of raiding, to ensure its proper qualification, prevention and counteraction.

Meanwhile, this study reveals of the fact, that legitimate types of transaction reorganizing business entities (hereinafter BE), their liquidation and alienation (mergers, takeover, division, separation, transformation, bankruptcy, purchase, sale of SG, etc.), raiders began to use as means of committing raiding. In such cases, these legitimate transactions began to turn into pseudo-legitimate ones (pseudo-merger, pseudo-accession, pseudo-division, pseudo-separation, pseudo-transformation, pseudo-liquidation, pseudo-liquidation, pseudo-alienation of BE). That is, pseudo-legitimate transactions are derived from economic legitimate transactions. Transformation of the latter into pseudo-legitimate transactions – means of raiding, occurs at the level of content of technologically and legally significant raiding features. Accordingly, pseudo-legitimate transactions began to differ from legitimate ones in its essence, as it acquired criminogenic, naturally latent content. That is, pseudo-legitimate transactions went beyond the subject of commercial and civil law and naturally fell into the scope (subject) of the criminological block of sciences studying. At the same time, it should be noted that previous researchers could not see the difference between legitimate and

pseudo-legitimate transactions, because transactions as a means of committing raids have not been systematically investigated. That is why they have such “scientific” conclusions – raiding, it is: “activity within the legal sphere”, “raiding, it is a lawful process of market relations”, “illegal activity of organized criminal groups.., – and at the same time – legal or semi-legal entrepreneurial activity”, or “acquisition of enterprises”, is a means of establishing control over business, which takes place exclusively within the law [2–3, (9–14 of Article 4 №] [(12)]]. The concepts of “structural components of raiding”, “legitimate and pseudo-legitimate transactions”, “mechanism of transformation of legitimate transactions into pseudo-legitimate transactions”, “means of raiding”, “concepts of types and subtypes of pseudo-legitimate transactions”, “stages of the process of raiding” and a set of proposed other concepts, that have been developed in the course of this study, eliminates the above “scientific” confusion of predecessor researchers. The concepts proposed in this paper adequately and fully reflect the technological and legally significant features of the raiding process and can be used to effectively identify, document, prevent and counteract the raider takeover of enterprises.

Keywords: “unspoken” and “behind-the-scenes” documentation of raiding; economic legitimate transactions; pseudolegitimate criminogenic transactions; mechanism of transformation of legitimate economic transactions into pseudo-legitimate criminogenic transactions; means of committing raiding.

Отримано 08.06.2022